■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויקרא ■ ג' אדר ב' ה'תשע"א ■ 09.03.2011 ■ גליון מס' 112 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

שתיה וביסום בחג הפורים

/ הרב אהרן כץ *

שתיית היין בחג אינה דבר המייחד את חג הפורים מיתר מועדי ישראל. הרמב"ם כבר קובע את חובת השתייה בכל המועדות וקובע שהיא מצוות עשה מן התורה כך הוא לשונו בפ"ו מהלכות יום טוב "אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בעניין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה". אף על פי כן מזהיר אותנו הרמב"ם בהמשך ההלכות (הלכות יום טוב פרק ו הלכה כ): "כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב (מרב כל) הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות". צריך להסביר דברי הרמב"ם הללו על פי דברי ר' אבין שהובאו במדרש שיר השירים: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו אמר רבי אבין אין אנו יודעין במה לשמוח אם ביום אם בהקב"ה, בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך בהקב"ה, בך בישועתך, בך בתורתך, בך ביראתך, אמר רבי יצחק בך בכ"ב אותיות שכתבת לנו בתורה בי"ת שנים כ"ף עשרים הרי בך". היין אינו אלא אמצעי לשמחה בה' עצמו. ואמנם אם אדם בא לידי שמחה בדרכים אחרות יש לדון האם מוטלת עליו חובת השתייה בשאר המועדות. איני יודע להכריע בשאלה זו. דומה שלעניין פורים אין מקום להתלבטות. ימי הפורים נקבעו להיותם ימי "משתה ושמחה". משתה לחוד ושמחה לחוד. וגם אדם היכול לבא לידי שמחה בלא משתה חייב הוא בשתייה.

ראוי לענ"ד להביא את דבריו של בעל ספר "אבודרהם", הלכות הפורים שכתב "ואם תאמר האיך חייבו חכמים להשתכר בפורים והלא בכמה מקומות בתורה מזכיר שהוא מכשול גדול השכרות כמו נח ולוט. ויש לומר מפני שכל הנסים שנעשו לישראל בימי אחשורוש היו על ידי משתה כי בתחילה נטרדה (סולקה) ושתי מן המלכות על ידי משתה היין שנאמר (אסתר א, י) ביום השביעי כטוב לב המלך ביין אמר להביא את ושתי וגו'. ובאה אסתר תחתיה על ידי משתה שנאמר (שם ב, יח) ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר וגו'. וכן עניין המן ומפלתו על ידי משתה היין היה. ולכן חייבו להשתכר בפורים מפני שבא הנס בעבור משתה היין שעשתה אסתר ועתה יהיה נזכר הנס הגדול בשתיית היין". חובת שתיית היין לדעת האבודרהם היא ללא ספק עניין בפני עצמו הקשור בעובדה שחלק מניסי פורים נעשו על ידי היין. (בעל האבודרהם הוא ר' דוד בן יוסף שחי בספרד בסוף המאה הי"ד, ועל פי המקובל היה תלמידו של ר' יעקב בן הרא"ש בעל הטורים). לדעת האבודרהם חיוב שתיית היין אינו קשור בדווקא למצוות שמחת היום, אלא לעובדה שבו אנו מקיימים זיכרון לניסי פורים. ואולי ניתן להסביר בזה את העובדה שבפורים חובת שתיית היין היא יותר מכדי מדתו של האדם. שאם ישתה האדם רק כדי מדתו, וישמח האדם על ידי היין לא תורגש בשתייתו רק מצוות שמחת היום הקיימת בכל המועדות. לכן חייבו את האדם לשתות יותר מכדי מידתו על מנת שנוכל בשתייה זו לקיים זיכרון לנס שהיה על ידי היין, כמו שאנו עושים זיכרון לניסי יציאת מצרים על ידי המצה והמרור, וזיכרון לסוכות שבמדבר ועננו הכבוד בחג הסוכות על ידי מצוות הסוכה וזיכרון לניסי הדלקת הנרות ונס פך השמן על ידי מצוות הדלקת הנרות בחנוכה, כך חייבו

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

הכל שווים בפני החוק
התורה מחייבת אותנו להעניק לנושאי תפקידים בעם ישראל את מלוא הכבוד, לא רק לתפקידים רוחניים אלא גם לתפקידים שלטוניים...
המשך בעמ' 3

שו"ת חורף
שאלה: האם חל איסור 'לא ילבש' על מי שמתחפש לאישה והוא גבר ולהיפך?...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
העגלון שסוסו נגנב
הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע אמר פעם, שאם יימצא יהודי אשר זכה לראות את הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'נסק...
המשך בעמ' 3

הרה"ק הרבי ר' חיים חייקא מהמדורא זי"ע
בעת הילולת הרה"ק רבי חיים חייק'ל מהמדורא זי"ע, שהיה אף הוא מגדולי תלמידיו של הרה"ק המגיד הק' ממזריטש...
המשך בעמ' 5

שביבים

■ 30 קושיות ותירוץ אחד
■ כתב היד שנתן תוקף לאגדת החיד"א
■ אכן נמצאו שתי מצבות
■ כד בדחי רבנן בחודש אדר
המשך בעמ' 6

אותנו החכמים לעשות זיכרון לניסי פורים שאירעו ביין על ידי שתיית יין יותר מכפי מדתו של האדם בחג הפורים. דבר זה מסביר לנו לעניות דעתי מדוע חובת השכרות בפורים היא דווקא ביין ולא במשקים אחרים שגם הם מבסמים את האדם, והוא משום שאנו באים כאן לעשות זיכרון דווקא לתפקיד שמילא היין בדווקא, ועל כן אי אפשר לקיים את מצוות הביסום אלא על ידי יין בדווקא.

ה"אבודרהם" מסביר מה היתה כוונת רבא שחייב אדם לבסם עצמו עד שלא יידע בין ארור המן לברוך מרדכי. זה לשונו שם:" ואמר בפרק קמא דמגלה (ז, ב) מחייב איניש לאיבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. יש מפרשים עד שיתחלף לו המן במרדכי ומרדכי בהמן. ויש מפרשים כי ארור המן עולה למניו ברוך מרדכי. ור"ל עד שלא ידע לכוון החשבון, ובעל המנהגות כתב ונראה בעיני שפיוט היה שעל הבית האחד עונין ארור המן ועל הבית האחר עונין ברוך מרדכי וצריך צילותא שפעמים שאין אדם מתכוון וטועה. והרב ר' יצחק עשה פייט בדוגמא זו. או שמא מפני שלא היו רגילין לשתות יין כדאמרינן בירושלמי (פסחים פ"י) רבי יונה שתי ארבע כסי בלילי פסחא וחזיק רישיה מדפסחא ועד עצרתא. ר' יהודה ב"ר אלעאי שתי ארבע כסי וחזיק רישיה עד בי חגא ועל כן היו מתבסמין ומרגישין במעט יין אבל אנחנו שרגילין בו ואין אנו משתכרין מהרה אין לשתות יין כל כך". האבודרהם מציע כאן שעיקר מצוות השתייה היתה למי שאינו רגיל לבסם עצמו ביין והשתייה יותר מכפי רגילותו מייד משפיעה עליו, לעומת אלה הרגילים להרבות בשתיית היין שאינם מחויבים להרבות בשתיית היין בפורים.

אכן בעל השולחן ערוך הזכיר חובת שתיית היין כחובה גמורה. זה לשונו בסימן תרצ"ה ס"ב: "חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

ראוי להביא כאן את המובא בנושא זה בסידורו של ר' יעקב מעמדין "בית יעקב (המובא כאן על פי דפוס לעמברג, תרס"ד 1804 עמ' שפ"ה, הלכות סעודת פורים אות ו') שכתב: "חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי שמעתי מאבי מורי (החכם צבי) ז"ל שהיה נוהג בבחרותו לקיים מצווה זו כמאמרה שאין הדבר יוצא מידי פשוטו בעניין המעשה - קיום המצווה - וצפון בו סוד. אך החלוש שמזיק לו השכרות פשיטא שאנו מחוייב בכך, גם לא המשתטה ביינו ואין בו מדעת קונו, ורבה דשחטיה לרבי זירא שאני דרב גובריה שהיה יכול להחיותו. (כוונת הדברים לסיפור בתלמוד מסכת מגילה, שרבה שחט לר' זירא אחרי שהשתכר בפורים ולמחרת השיבו לחיים. בשנה האחרת סירב ר' זירא לשתות עם רבה בפורים באומרו, לא בכל יום מתרחש ניסא). ועל זה נאמר: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים". דומני שאנו רשאים ללמוד מדברי ר' יעקב מעמדין שהרגילות הייתה שלא להשתכר בפורים, ולכן מצא לספר דבר מיוחד על אביו, בעל החכם צבי שהוא בצעירותו נהג לקיים את מאמרו של רבא כפשוטו. אכן כבר כתב הרמ"א בהגהותיו באותו סימן" הגה: וי"א דאינו צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים. ואין להתענות בפורים, מלבד תענית חלום, ...ויש אומרים דאם הזיק אחד את חבירו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם. (ת"ה סימן ק"י). ועיין בחו"מ בדיני נזיקין". כוונת הרמ"א שיש פה דיון מעניין באחריות הנזיקין הנובעת ממצוותו של האדם לשתות יותר מכדי מדתו. ראוי להזכיר שבכל אופן אם שותים לא נוהגים, משום שעל סכנת נפשות לא דיברו חכמים!

בעל ה"חיי אדם" הוסיף בעניין זה: "אמנם היודע בעצמו שיזלזל אז במצווה מן המצוות בנטילת ידיים וברכה וברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים" (כלל קנ"ה).

בסידורן של רב עמרם גאון מצינו שכתב: "כך המנהג במתיבתא שיורדין תנאין לפני גאון ואב בית הדין ואלופים וכל הישיבה כולה ומבקשים רחמים הרבה ונופלין על פניהם". הנהגה זו הוזכרה על ידי בעל הטורים בהלכות פורים שכך כתב שם בסימן תרצ"ג: "כתב רב עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה ובתשובה מצאתי שאין נופלים על פניהם וכן המנהג ומוציאין ס"ת וקורין שלשה בפרשת בשלח מויבא עמלק עד סוף סדרא וקורין המגילה ואח"כ סדר קדושה". בתקופתם של הגאונים היה ברור לחכמי ישראל שאין להסתפק רק בניסי עבר, אלא יש מקום להוסיף לימי תפילה על העתיד. ואדרבא, יום שבו נעשו ניסים לישראל הוא היום המתאים ליפול על פניהם, והוא יום מסוגל לרחמים. בסופו של דבר לא נקבעה כך ההלכה שהרי ימי פורים נקבעו כימים שאסורים בהספד ובתענית מאז קביעתה של מגילת תענית. אולי גם הפסוק שממנו למד אחד מגדולי אמוראי ארץ ישראל שיש חובת קריאת מגילה גם בלילה וגם ביום, בניגוד למשתמע במשנה שחובת מקרא מגילה היא רק ביום ולא בלילה, מלמדת על עיקר מהותו של יום. כך אמר ר' יהשע בן לוי: "חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תהלים כ"ב) אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דמיה לי". יש לראות בקריאת המגילה לא רק הזכרת הנס אלא תפילה ובקשה על המשך השגחתו המיוחדת של הקדוש ברוך הוא על עם ישראל בגלוי ונסתר.

למדנו שגדולי האמוראים שראו ביום הפורים יום של ביסום ושתיה ראו בו גם יום של תפילה ובקשה. לטעמנו יום הפורים הוא אחד המועדות המעמיד את כולנו במבחן ברור, כיצד מקיימים "גילו ברעדה". כיצד הופכים יום של משתה שמחה והודאה ליום של תחינה ובקשה ושל ראייה מפוכחת על מצבו של עם ישראל הצועד עם זיכרונות עבר מופלאים בלא לטשטש את בעיותיו העכשוויות ומנצל כל אלה לבניין שלם של גאולתו ופדות נפשו.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון הגבוה לתורה אוני' בר אילן. רב ברמת גן.

הכל שווים בפני החוק

/ הרב יעקב הלוי פילבר

התורה מחייבת אותנו להעניק לנושאי תפקידים בעם ישראל את מלוא הכבוד, לא רק לתפקידים רוחניים אלא גם לתפקידים שלטוניים. על המלך נאמר (קידושין לב ב): "שום תשים עליך מלך - שתהא אימתו עליך". וכך נאמר על הכהן הגדול, (יומא יח א): "הכהן הגדול מאחיו - גדלהו משל אחיו". חובת הכבוד שאנו חייבים היא גם לרבו של האדם וכן להוריו, כמו שכתב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה פ"ה א): "כשם שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו יתר מאביו - שאביו מביאו לחיי העולם הזה ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העולם הבא". ולא רבו בלבד אלא "כל תלמיד חכם מְצֻוֶה להדרו ואעפ"י שאינו רבו" (שם פ"ו ה"א). והנה הציווי להוקיר את ההורים נאמר בתורה באופן ישיר: "איש אמו ואביו תראו", מפני היותם הורים. משא"כ מורא הרב נאמר בתורה בעקיפין: "את ה' אלקיך תירא - לרבות תלמידי חכמים" (פסחים כב ב), ללמדנו שחובת הוקרת התלמיד חכם היא לא מפני אישיותו הפרטית אלא בגלל היותו מייצג את תורת ריבון העולמים עלי אדמות, וכך משמע מדברי הרמב"ם (שם): "עוון גדול לבזות את החכמים או לשנואתן - לא חרבה ירושלים עד שביזו בה תלמידי חכמים ... וכן זה שאמרה תורה: 'אם בחקותי תמאסו' - מלמדי חקותי תמאסו. וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא והרי הוא בכלל כי דבר ה' בזה". והנה על אף הכבוד הראוי לחכמי העם ומנהיגיו, עלינו לדעת שכולם שווים בפני החוק ואין לאחד מהם חסינות משפטית על חטאיו, ויתרה מזו כאשר המנהיג הוא עבריין הריהו כורת את הענף שהוא יושב עליו, והופך להיות כאחד האדם, כמו שפסק הרמב"ם (שם פ"ז ה"א): "חכם זקן בחכמה וכן נשיא או אב בית דין שסרח, אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם אלא אם כן עשה כירבעם בן נבט וחביריו - אבל כשחטא שאר חטאות, מלקין אותו בצנעה ואומרים לו: הכבד ושב בביתך".

"נפש כי תחטא" היא הכותרת הפותחת את רשימת החוטאים שבסוף פרשתנו, ולכאורה הפתיחה הזו היא כוללת כבר את כל החוטאים, ואם כך מה ראתה התורה אחר זאת להמשיך ולפרט חוטאים מסוימים? ראשון החוטאים הוא: "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם" והכוונה היא לכהן הגדול, מה המיוחד בחטאו וכפרתו של הכהן הגדול שהוא נכתב במיוחד? התשובה מצויה בכתוב: "לאשמת העם", שחטאו של הכהן הגדול אינו חטא פרטי אלא קשור לעם כולו, כמו שהביא רש"י מהאגדה: "כשכהן גדול חוטא אשמת העם הוא זה, שהן תלויים בו לכפר עליהם, להתפלל בעדם, (וכשחטא) נעשה מקולל", וכוונתו שלחטאו של הכהן הגדול יש השפעה על מצב העם כולו. והרמב"ן הוסיף שמכהן המשיח נדרש יותר, והוא מדייק זאת ממה שעל שאר החוטאים נאמר: "וכפר עליו ונסלח לו", ואילו אצל הכהן המשיח אין התורה מזכירה לא את הכפרה ולא את הסליחה, ומזה לומד הרמב"ן: "אולי לרוב מעלתו (של הכהן הגדול) לא יתכפר ונסלח לו לגמרי (בקרבן בלבד) עד שיתפלל ויתחנן לאלקיו כי מלאך ה' צבאות הוא, וצריך להיותו נקי וטהר ידים".

אחרי הכהן המשיח, ברשימת החוטאים, כותבת התורה: "ואם כל עדת ישראל ישגו", שהכוונה היא לסנהדרין גדולה, כמו שמובא במסכת הוריות (ה א): "אין חייבים אלא על הוראת בית דין הגדול בלבד" כי גם כאן חטאם אינו פרטי, כי בטעותם הורו להתיר אחד מאיסורי הכרת שבתורה ואמרו עליו שהוא מותר, והציבור עשה על פיהם, והתקלה של טעותם היא של העם כולו, ולכן הם נקראים "כל עדת ישראל", מפני שהם "עיני הקהל, והראויים לראות בעד אחרים לא הטיבו לראות בעד עצמם" (ספורנו). השלישי שברשימה הוא: "אשר נשיא יחטא" ופירשו בגמרא (הוריות י א): "איזהו נשיא? זה מלך, שנאמר: 'מכל מצות ה' אלקיו' - שאין על גביו אלא ה' אלקיו". וכתב על כך הרמב"ן: "לומר כי אע"פ שהוא המלך, האדון שאין עליו מורא בשר ודם, יש לו לירא מה' אלוקיו כי הוא אדוני האדונים - כלומר שישים אל לבו כי יש עליו עליון שהוא אלוקיו אשר בידו נפשו וממלכתו". מהרשימה הזו של החוטאים אנו למדים שכולם שווים בפני החוק, ואפילו בחירי האומה וחכמיה אינם חסינים וצריכים ליתן דין וחשבון על מעשיהם, וגם הם ככל העם זקוקים לסליחה וכפרה.

סיפור לשבת

העגלון שסוסו נגנב

{הסיפורים הרואים אור להלן עלו על שולחנו הטהור של האדמו"ר המקובל, רבי עקיבא רבינוביץ' שליט"א, הלוא הוא האדמו"ר מפוריסוב, בסעודת מלווה מלכה, והועברו אלי על ידי ימין קודשו, הרב משה מהלר הי"ו. ללא עריכה}

הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע אמר פעם, שאם יימצא יהודי אשר זכה לראות את הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'נסק בעל "נועם אלימלך" זי"ע, רצונו לנסוע ולראות את אותו יהודי. סיפרו לו, שבעיר אחת נמצא יהודי זקן אשר זכה לראות את פני קדשו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע. קם הרה"ק משינאווא זי"ע ונסע לעיר ההיא, לראות את אותו יהודי. ביקש ממנו הצדיק לספר לו משהו ממה שראה אצל הרה"ק הרבי

המשך בעמוד הבא...

ר' אלימלך זי"ע. פתח אותו ישיש וסיפר, שהוא היה עגלון, ופעם נגנב ממנו סוסו. היה אותו עגלון שבור ומיואש, ישב לו באכסניה ובכה ונאנח מרה, מה יעשה כעת ומהיכן תהא פרנסתו. אמרו לו, שיסע אל הרבי ר' אלימלך זי"ע, והוא יאמר לו היכן נמצא סוסו. נסע העגלון אל הרבי ר' אלימלך זי"ע וסיפר לו שגנבו ממנו את סוסו, ועליו כל פרנסתו, ובכה. נענה הצדיק ואמר: מה יכולים אנו לעשות? במה אוכל להועיל לך? אולם האיש נתעקש, ואמר: רבי, לא אזוז מכאן עד שיאמר לי הרבי היכן נמצא סוסי! והמשיך לבכות מרה. אמר לו הצדיק: סע, אפוא, ליער פלוני, ושם, באמצע היער, נמצא סוסך! הוסיף הישיש ואמר לרה"ק משינאווא: ברם, אינני יודע אם אכן היה הרבי ר' אלימלך צדיק אם לאו, זאת לא אדע. שאל אותו הרה"ק משינאווא: האם נסעת אל היער? האם מצאת את סוסך? אם כן, הלא תדע שצדיק היה! נענה העגלון ואמר: לא כי, סבורני שהוא היה שותפם של הגנבים, אלא שבראותו אותי בוכה מרה, נתרצה לגלות לי היכן סוסי...

*

אותו ישיש היה סגי נהור בעת ההיא, וסיפר לרה"ק משינאווא זי"ע שהיה נזהר כל ימיו לא לנסוע בעגלתו סמוך לכניסת השבת. לימים, כשכבר נהיה זקן, והיה קשה לו להמשיך ולעסוק במלאכת העגלונות, המשיכו בניו את המלאכה, אלא שהם לא היו מקפידים על כך, ופעמים שהיו נוסעים בעגלה אף לאחר כניסת השבת. והיה אותו זקן בוכה ומתחנן שילדיו ייזהרו אף הם שלא לנסוע בשבת, ומאותן בכיות איבד את מאור עיניו, כל כך היה מצטער על שילדיו אינם נזהרים לקבל את השבת בזמן.

*

אחד מתלמידיו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע היה רבי גבריאל טשאג זי"ע. יום אחד החליט רבי גבריאל לקום ולנסוע לארץ ישראל. קם ומכר את רכושו ואת מטלטליו, וקבע עם עגלון אחד שיסיעהו לארץ ישראל, ואף הבטיח לשלם לו סכום נכבד כשכר טרחה. אותו עגלון, שהיה ערמומי ונוכל, הסיעו כברת דרך מסוימת, לאחר מכן אמר לו: הנה, הגענו לארץ ישראל! לא ידע רבי גבריאל היכן הוא, וכסבור היה לתומו שאכן הגיע ליעדו, ירד מן העגלה ושילם לעגלון ממון רב. לא ידע רבי גבריאל למי לפנות ולהיכן לגשת, כסבור היה שהגיע לצפת, על כן שאל את אחד העוברים ושבים: האם זוהי העיר צפת? צחק האיש: צפת? והלא בחוץ לארץ הינך! ארץ ישראל רחוקה מכאן מרחק רב מאד! הבין רבי גבריאל שהעגלון רימהו, אולם עז היה חשקו לעלות ארצה. הלך לעיר הנמל, פנה לרב החובל באחת הספינות ואמר שחפץ הוא להפליג בספינה לארץ ישראל. נענה רב החובל ואמר: יכולני להסיעך עמי בספינתי לארץ ישראל, אולם אין באפשרותי ליתן לך אוכל - על מנת כן תוכל לנסוע. הסכים רבי גבריאל, אולם אשתו טענה לעומתו: מה זאת, היאך נוכל להפליג בספינה דרך כה ארוכה בלי לאכול, הלא נגווע ברעב! ענה לה רבי גבריאל: כזה הוא אלוקים אשר יש באפשרותו ויכולתו לפרנסנו בים או ביבשה, ואם לא, אינני רוצה לעבדו אפילו יום אחד! ומיד עלה עם הרבנית אל הספינה. לאחר שהספינה הפליגה מהלך יום אחד, פרצה לפתע רוח סערה כה עזה, עד שהספינה חישבה להישבר. פחד רב החובל מאד, וחשב: שמא אירע לי ככה מאחר שהשארתי יהודים רעבים ולא רציתי לפרנסם? ניגש רב החובל אל רבי גבריאל ורעייתו, האכילם והשקם, והם נשתתק ועמד מזעפו לאלתר...

*

פעם, ישב הרה"ק הרבי ר' מנחם מנדל מרימנוב זי"ע בשולחנו הטהור של רבו, הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, ובשעה שהוגשה לפני הצדיק צלחת המרק, נטל הרבי ר' אלימלך את צלחת המרק, הפכה על פיה ושפך את המרק שהיה בתוכה על השולחן. כשראה זאת הרבי ר' מנדלי, תמה וקרא: מה הרבי עושה? כעת יאסרונו! תמהו הנוכחים ולא הבינו מאומה מכל השיחה שהייתה בין הצדיקים - לא הבינו מפני מה שפך הרבי ר' אלימלך את צלחת המרק שלו, ולא הבינו מה אמר לו הרבי ר' מנדלי מרימנוב. אמר להם הרבי ר' אלימלך: אל דאגה, אנו נמצאים כאן, אין מקום לחשש! מה התברר? נודע שהמלך עמד לגזור גזירות רעות על האזרחים היהודיים שבמדינתו, וכבר חתם על אותה גזירה, על כן כשהפך הרבי ר' אלימלך את קערת המרק שלו, נשפך הדיו של המלך וטישטש את חתימת ידו, וכך נתבטלה הגזירה. כשראה זאת הרבי ר' מנדלי, כסבור היה שהרבי ר' אלימלך הוא שעשה זאת (ששפך את הדיו של המלך), על כן אמר בבהלה: כעת יאסרונו!...

*

שאל הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא ז"ע את בתו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, מה ראתה אצל אביה. סיפרה הבת, שפעם, באמצע הלילה, כבה הנר של אביה ולא היה ניתן לראות מאומה. מה עשה אביה? יצא החוצה, אל המרפסת, לחפש מישהו שיביא לו אש. לפתע הגיע אדם אחד ובידו נר דולק, והדליק את נרו של אביה. לאחר מכן, תמה הרבי ר' אלימלך: איך הגיע אדם לכאן, אל המרפסת? והרי המקום כה גבוה! היאך אפשר שהגיע לכאן מישהו? אם כך, יתכן שהטרחתי את אליהו הנביא... על הדבר הזה צם כמה וכמה תעניות. נענה הרה"ק מאפטא זי"ע ואמר: זוהי העבירה שעליה התענה הרבי ר' אלימלך זי"ע כמה וכמה תעניות!

המשך בעמוד הבא...

הרה"ק הרבי ר' חיים חייקא מהמדורא זי"ע

בעת הילולת הרה"ק רבי חיים חייק'ל מהמדורא זי"ע, שהיה אף הוא מגדולי תלמידיו של הרה"ק המגיד הק' ממזריטש זי"ע, סיפר האדמו"ר שליט"א: פעם, בעת אמירת קריאת שמע שעל המיטה, נתעלף רבי חיים חייק'ל כאשר הגיע לאמירת הפסוק "בידך אפקיד רוחי". לאחר שעוררוהו מעלפונו, שאלוהו מה אירע, ומפני מה נתעלף. נענה אותו צדיק וסיפר: פעם היה מלך אשר ציווה שכל נתיניו יגיעו אליו להציג לפניו את רכושם. באו הכול והציגו את רכושם. העשירים שבהם הביאו כלי כסף וזהב, מרגליות ויהלומים יקרים, וכך הגיעו כל אזרחי המדינה והציגו את כל אשר להם. בין הבאים היה גם איש עני, שלא היו באמתחתו כי אם כמה סמרטוטים, ולא היה לו מה להציג לפני המלך, אלא שפקודה היא, וחייב היה אף הוא לבוא, על כן התייצב גם הוא. בראותו את אשר הביאו העשירים, כל אותו רכוש רב ויקר-ערך, לעומת סמרטוטיו העלובים, נתעלף מרוב צער. סיים הצדיק ואמר: באומרנו "בידך אפקיד רוחי", בבואנו להציג לפני הקב"ה את כל רכושנו אשר צברנו בעבודתו ית', מה עשינו במשך היום, כיצד התפללנו וכיצד למדנו, היאך קיימנו את המצוות לפניו ית', בעוני כה רב, והמלאכים והשרפים רועדים מלפניו, והנה הגעתי בדלות ובאביונות כה רבה, לפיכך התעלפתי...

*

בא לפני רבי חיים חייק'ל מהמדורא יהודי אחד והתלונן: רבי, מה זאת? השכנים הגויים שלי, יש להם כל טוב, שפע פרנסה והרחבה, ולא חסר להם מאומה, ואילו היהודים סובלים דחקות ועוני, ואין להם למחייתם ולפרנסת ביתם - מה זאת? נענה הרה"ק רבי חיים חייק'ל מהמדורא זי"ע ואמר: הבה ואספר לך את סוד הדבר. הנה, פעם חלה בנו של המלך, והרופא הגדול שבדק אותו קבע שאסור לו לאכול דגים, משום שעלולים הם להזיק לו. מיד הורה המלך לממונים על המטבח, שלא יניחו לבנו לאכול דגים. תמה בן המלך: על מה ולמה אין מניחים לי לטעום מהדגים? אין זאת, אלא שאבי נהיה קמצן... איננו מוכן להניחני לאכול מהדגים! מה עשה המלך כששמע את הדבר? הורה למשרתיו להכין כמות רבה של דגים משובחים ולהניחם לפני הכלבים, למען יראה בן המלך שאביו איננו קמצן. או אז, הבין בן המלך את טעם הדבר, והגיע למסקנה שאכן מאחר שחולה הוא, והדגים מזיקים לבריאותו, על כן מונע ממנו המלך את מאכלי הדגים... שאין זו אלא טובה ורפואה עבורו. כך השיב רבי חיים חייק'ל לאותו חסיד: הקב"ה יכול להשפיע גם לנו שפע רב, אלא שבראותו שהדבר אינו לטובתנו, משליך הוא את השפע הרב אל הגויים.

הרה"ק הרבי ר' זוסיא זי"ע אמר, לאחר הסתלקותו של הרה"ק הרבי ר' חיים חייקא מהמדורא זי"ע: חשבנו שהוא בר איניש, אך ראינו שהוא שרף - הוא עומד עכשיו לפני כסא הכבוד ושורף!

הרה"ק רבי אייזיק'ל מקאמארנא זי"ע מביא אודות הרה"ק רבי חיים חייק'ל מהמדורא זי"ע שכל שערות ראשו נשרו עד שנתקרח, מחמת פחד השי"ת הגדול שהיה לו. זיע"א ועכ"י.

■

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: האם יש סוגי תחפושות שאסור להתחפש בהן? האם חל איסור 'לא ילבש' על מי שמתחפש לאישה והוא גבר ולהיפך?

תשובה: הרמ"א[א] כתב שהמנהג להקל לגבר להתחפש בפורים לאישה, וכן להיפך, ואין בכך איסור משום 'לא ילבש' כיוון שאין כוונתם אלא לשמחה בעלמא, אך פוסקים אחרים[ב] כתבו לאסור. יש פוסקים[ג] שלא כתבו בלשון של איסור אלא הסיקו ששומר נפשו ירחק מכגון זה. המשנה ברורה[ד] מביא מהפרי מגדים שיש מקום להקל יותר אם לא משנה את כל מלבושיו אלא רק מלבוש אחד וניכר עליו אם הוא זכר או נקבה.

ככלל, ראוי לחנך את הילדים להתחפש לדמויות אשר אינן לקוחות מעולמות הזרים לעולמה של תורה.

א - סימן תרצ"ו סעיף ח'.
ב - ט"ז יו"ד סימן קפ"ב ס"ק ד' ועוד.
ג - מ"ב סימן תרצ"ו ס"ק ל' בשם כנה"גנוהשל"ה.
ד - שם.

■

שביבים / שאול שיף

30 קושיות ותירוץ אחד

(סיפור לא ידוע על הראי"ה קוק זצוק"ל שאירע בפורים. המספר הרב ש. קליין שליט"א מירושלים. באדיבות ארגון 'אור-האורות' העוסק בהוצאה לאור של כתבי הראי"ה קוק ותולדות חייו)

"כידוע, מרן הרב קוק היה איש קדוש מאוד. פניו היו מאירות בקדושה, וממש יכלו להרגיש את זה כשעמדו לצידו. אני זכיתי לשמוע עליו סיפורים מופלאים מבני משפחתי שלמדו אצלו.

אבי זצ"ל זכה ללמוד אצל הרב קוק במשך שנה, וגם דודי הרב שמעון קליין היה במשך חמישים שנה מזכיר ישיבת 'מרכז הרב'. הם סיפרו לי את הסיפור הבא:

בשנים שכיהן הרב קוק כרבה של ירושלים, היו מגיעים בפורים כל הרבנים מרחבי הארץ להביא משלוח מנות לרב קוק ולדבר אתו. להם הרי היה פורים ביום י"ד, אז ביום ט"ו הם היו עולים ירושלימה אל הרב קוק.

בפורים של אחת השנים, הגיעו אל הרב קוק כשלושים רבנים גדולים וגאונים מרחבי הארץ: מעפולה, מראש פינה ועוד מקומות. ובשלב מסוים התיישבו לסעודת פורים עם הרב קוק. הרב קוק ישב בראש השולחן, הסעודה הייתה נראית כמו טיש. ואז הרב קוק אמר: הנה, כל רב שיושב פה בסעודה, יגיד לנו את הסוגיא בה הוא עוסק באותם ימים, בהלכה, בגמרא או בקשר למצוות התלויות בארץ, ויעלה בפנינו איזושהי קושיא חמורה שעלתה לו בלימודו ובה הוא מעיין בימים אלו.

ואכן כך היה: כל תלמיד חכם העלה קושיא בה הוא מתקשה מאוד, מתוך הסוגיא אותה הוא לומד באותם ימים, וכשסיים, התפלפלו כל אותם שלושים ת"ח גאונים בדברי הגמרא וההלכה, וניסו לענות לו כפי יכולתם. אך הם לא הצליחו. כך עברו אחד אחד, וכל שלושים הרבנים שהיו שם הציגו את קושיותיהם הגדולות.

ואז, לאחר שהשתתקו שלושים הרבנים, לקח הרב קוק בקבוק יין, ומזג לכוסו. הוא שתה כוס אחת של יין, ואחריה עוד אחת, ואז עשה פלפול עצום בש"ס שמתוכו התחדש לו עקרון גאוני חדש. לאחר מכן הוא פנה לכל שלושים הרבנים, והראה להם איך על פי השיטה החדשה שיצר בפלפולו, תורצו להפליא כל הקושיות שלהם, אחת אחרי השניה.

כשהתפרסם הסיפור הזה בירושלים, היו אומרים: מכאן ניכרת הגאונות המופלאה והמיוחדת של הרב קוק.

איך הוא הצליח לתרץ בבת אחת את כל הקושיות, על-פי עקרון גאוני שחידש על המקום, בעוד שהת"ח האחרים שהיו גאונים גדולים לא הצליחו לתרץ בכלל את אותן הקושיות."

כתב היד שנתן תוקף לאגדת החיד"א

(המתפרסם להלן מאוצרו של הרב נפתלי אהרן וקשטיין, מנהל המאגר העולמי לכתבי היוחסין בישראל, פקס: 153-8-8679877, דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net, והדברים מתייחסים לקטע שפורסם במדור זה בשבוע שעבר)

חקירת מכתב מעניין שהתגלגל ובא לגנזי המאגר, העלתה ממצא נדיר ומרגש. להלן, נשתף את הקוראים בסדר השתלשלות הדברים:

א / רבי אברהם מוכר ירקות

בחיבורו המפורסם "שם הגדולים" (מערכת א' אות ע"ו) עוסק הגאון הקדוש רבינו החיד"א זי"ע בדמות ייחודית, שכונתה על ידו: "רבי אברהם מוכר ירקות". (פורסם בשביבים בשבוע שעבר).

סיפור חייו הייחודי של ר' אברהם מוכר הירקות, תואר בהרחבה רבתי על ידי החיד"א בזו הלשון:

"שמעתי מרב אחד זקן שקיבל, כי בימי מהרש"ל, תחת בית מדרשו, הי' חנות לאיש אחד שהיה מוכר ירקות, ושם היה ישן בחנות, וקורין לו רבי אברהם מוכר ירקות. והיה צנוע, ודבר אין לו עם אדם. ולילה אחד קם מהרש"ל, ושמע שר' אברהם היה לומד סוגיא עמוקה מאד, ומפרשה פירוש רחב, והיה נותן דעתו לכל דבריו. ושלח אחריו, ושאל לו שאלה עמוקה בש"ס, והוא השיב כי הוא עם הארץ, ולא ידע מאי קאמרי רבנן. ועל ידי הפצרות וגזירות, פתח פיו והאירו דבריו בחכמה ובקיאות הפלא ופלא. ונתחנן לו שיהיה בסוד, ולא יודיע הדבר".

"ונמשך כמה זמן, שמהרש"ל מפלפל עמו, והיה מוצא קורת רוח שהוא גברא רבה. וכשנתבקש בישיבה של מעלה מהרש"ל, ציוה לקהל שיקחו לרב לרבי אברהם מוכר ירקות, כי אין כמוהו. ואחר כך, בהפצרות ותנאים רבים, נתקיימה צוואת הרב ז"ל".

את האגדה הארוכה חותם החיד"א זי"ע בהוספה חשובה: "ומי שיש לב, יקח מוסר השכל עד כמה הוא גדר 'תורה לשמה', ואת צנועים חכמה, והתורה מכרזת עליו: 'ירום ונשא וגבה', וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים".

ב / רבי אברהם קאשי מלובלין

כאמור, היה רבי אברהם גאון נסתר, ואם כי לדברי החיד"א ציווה המהרש"ל למנותו כממלא מקומו כאב"ד דק"ק לובלין, אולם יש מכותבי התולדות הסבורים שלבסוף לא נתכהן רבי אברהם בלובלין, ולא שימש שם ברבנות.

יש המייחסים לו את מצבתו של רבי אברהם ב"ר אושעיה שץ, שנפטר בלובלין ביום כ"ד לחודש סיון בשנת ש"ג. אולם, דעה זו נשללת על ידי טובי חוקרי היוחסין. (ראה ספר "לקורות היהודים בלובלין" - עמוד 17, ובהערות שבעמודים: 153-163. ב"נטעי נאמנה" אות ל"א, מציינו - בטעות כנראה - כאב"ד דק"ק לבוב).

לא כאן הוא המקום לפרט את תולדותיו ותולדות צאצאיו, אשר עליהם נמנים רבים מגדולי וקדושי הדורות, ומהם: ה"ברוך טעם" וצאצאיו הרבנים הגאונים לדורותיהם - אדמור"י בית "גור" ו"צאנז", ה"תבואות שור" וצאצאיו הרבנים הגאונים לדורותיהם - אדמור"י בית "בעלזא", משפחות "באב"ד" וצאצאיהם הרבנים הגאונים לדורותיהם - הגאון בעל ה"מנחת חינוך", ועוד.

❊

בספרי התולדות, מפורסם הגה"ק רבי אברהם מוכר ירקות מלובלין זי"ע, בשם: רבי אברהם קאשי אב"ד דק"ק לובלין.

המוסרים כן, נותנים גם טעם לשבח לכינוי "קאשי", על שום שלא היה נוטל שכר על רבנותו, ובתחילת היום היו בני העיר סוגרים את חנויותיהם, בכדי שירכשו את מאכל ה"קאשע" רק בחנותו של ר' אברהם.

עוד נמסר, שבעיר לובלין היה ידוע עד לאחרונה מקום דירתו של רבי אברהם, וזכרו נערץ בקרבה לדורות כגאון נסתר, (ראה "לקורות היהודים בלובלין" - שם).

ג / משפחת קאשות מברדיטשוב

סיפורו של רבי אברהם מוכר הירקות, שהיה נראה תלוש מעט מן המציאות, מקבל משנה תוקף כאשר עתה, נמצא מסמך מעניין המאשר את קיומו של גאון נסתר זה, ועל היותו בעל בעמיו ואב למשפחה ידועה ומפורסמת, שענפיה השתרגו עד לברדיטשוב.

המסמך נושא עליו חתימה מעניינת של: "יהושע העשיל בלא"א מו"ה דוד קאשות מבארדיטשוב".

ככל הנראה מדובר בבקשת סיוע שנשלח מבודא-פעסט אל רבי שלמה מאהר, שהיה מעשירי העיר. בין דבריו, כותב המכתב מציין שהוא נכד בן אחר בן לרבי אברהם קאשי מוכר ירקות מלובלין הנ"ל.

"אני מעיר בארדיטשוב המפוארה, ממשפחת רם בעלי מדע חכמה ותבונה, אשר פאר נזרינו [? מבורך, ונין ונכד להרב האי גאון ורבן של כל בני הגולה המצויין בשמו הקדוש ר' אברהם קאשי מק"ק לובלין הנחמדה נשמתו עדן, הגם שאיני כדאי לחסות בצילו, אך שת"ל עכ"פ ממסילה שדרכו בה אבותי לא זזתי ולא סרתי".

❊

עתה, מקבלת האגדה משנה תימוכין, וכדברי הגאון הקדוש החיד"א זי"ע: "מי שיש לב, יקח מוסר השכל".

אכן נמצאו שתי מצבות

(פורסם ב"תפארת ישראל" (אנטווערפען) גליון ר"ח, פרשת משפטים שקלים תש"ע, בשולי המאמר על הרה"ק רבי לייב שרה'ס זי"ע. הסתלק ב- ד' אדר ב' תקנ"א).

"במאמר זה ברצוני להתייחס לשני דברים התולים בהרה"ק הרבי ר' לייב שרה'ס זי"ע, שאף שאיני יכול להפריכם בוודאות, אך נראה בעליל שיש בדברים חוסר דיוק עז.

א. ידוע ומפורסם המעשה שהרה"ק רבי יצחק איזיק מקאליב זי"ע נתייתם בילדותו והיה רועה צאן, או מגדל אוזים, לפרנס את אמו האלמנה, והרה"ק רבי לייב שרה'ס זי"ע שמע אותו שר בשדה את שיר הגלות וכו', והביאו אל הרה"ק הרבי ר' שמעלקי מניקלשבורג זי"ע. הדברים מופיעים בהרחבה ובארוכה, בספר החסידות לר' אברהם כהנא (ורשא תרפ"ב, עמ' 292-294). שנה את הדברים בלשון זו [אך ללא המקור הג"ר ראובן מרגליות בהקדמה לספר "גבורת ארי" (עמ' 13). ואחריו הביאוהו רושמי רשימות ומעבירי המעשיות, ראה ספורי חסידים על התורה (עמ' 123), אור יקרות לר' חיים שלום פרוש ז"ל ח"א, (עמ' שס"ח) ועוד.והעובדות:

לפי המקובל בוודאות נולד הרה"ק מקאליב בשנת תקי"א. והנה דווקא לגביו יש לנו עדות מובהקת, מצוינת בשנה, של רבי דוב בער בירקנטל, שהיה בבית אביו בחודש מרחשון תקכ"ה בהיות רבי יצחק אייזיק כבן י"ד. הוא אכן מתואר כ"כנער נבון יפה מראה ויודע נגן ולומד בקול נעים", אבל רועה אווזים לא היה. שכן, אביו, רבי יחזקאל "הנגיד המחזיק את הכפר סירענטש SAERENCS" והוא "זן" את רבי דב בער עם ארבעה הסוסים שלו ועם עבדו הערל ועם משרתו יוסף "וכלכל אותנו והסוסים שלנו במשך ארבעת ימים ובביאתנו שמה אמר למשרתו יוסף שילך להמרתף ויבחר איזו חבית יין טוב והיה לשתיתו", (זכרונות רבי דוב מקולחוב, ברלין תרפ"ב, עמ' 79). אם כן יתום לא היה וגם לא רועה אווזים, כי ממון הרבה היה בבית. למד הוא עם מלמד פרטי שנשכר בעבורו מגאליציה מהעיר פשעווארסק, כפי שמובא בספר הזכרונות הנ"ל, והשירה שלו לא היתה חייבת להיות שירת היער.

ב. ישנם הטועים טעות חמורה ולפיה, הרה"ק רבי לייב שרה'ס זי"ע, והרה"ק רבי ארי' לייב הסבא משפאלא זי"ע הם אדם אחד. עוונם כפול שהינם נתלים באילן גדול ואומרים שכך קבע והחליט כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מנדל מליובאוויטש זצ"ל, והדברים נהפכו לטאבו מסויים, שאם אתה דן בו הינך כביכול פוגע בכבודו של האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל.

ובכן, לא דובים ולא יער, לא מיניה ולא מקצתיה, כל אלו האומרים זאת כנראה מעולם לא עיינו היטב בשיחת האדמו"ר מליובאוויטש משביעי של פסח ושבת פרשת אחרי מות תש"ל ('שיחות קודש' תש"ל כרך ב' עמ' 58-59, 98-99) שבה הוא הסביר ענין זה, כי כל המעיין בפנים יראה כך:

הוא מאריך לדבר שם על הרה"ק משפאלי, והקשר שלו לחודש הגאולה חודש ניסן. לאחר מכן הוא מציין, וזהו באמת פלא, קוי דמיון זהים בין הרה"ק רבי לייב שרה'ס להרה"ק משפאלי, והוא אומר שעקב הדמיון הרב ביניהם, יתכן שהם היו אותו אדם, כי תקופתם זהה, תלמידי המגיד, וחייהם אפופי מסתורין דומה. האדמו"ר מליובאוויטש מתייחס לכך, שיהיו שיאמרו שהרי שם אמותיהם אינו זהה, אזי הוא אומר, שאם זו היא הראיה יש לדחותה, כי מצינו בהרבה מקומות שהחליפו בדורות וטעו בשמות האם, או שהיו לה שני שמות. לבסוף הוא מסיים, שאלא א"כ יבואו ויראו שישנם שני מצבות, או שתהיה מסורת אמינה בידי אנשים נאמנים שמדובר בשני אישים, אזי ברור שהיו הם שני צדיקים, אך עד שלא יתברר לו כך, סבור הוא שיתכן שהם אדם אחד.

אין התייחסות נוספת בשיחות האדמו"ר מליובאוויטש לענין זה, כל ההמשך נעשה ע"י שבועונים וירחונים שנהנים להדגיש כל העת "שמקובל בתפוצות ישראל שאדם אחד הם" ואינם מציינים שאפילו המקור - היינו האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, לא אמר שהדבר מקובל בתפוצות ישראל.

יתירה מכך, בשנת תש"ל, עדיין לא יכלו לראות לא ציון בשפאלי, ולא ציון בילטושקוב - מנ"כ רבי לייב שרה'ס, כשנמצאו שני בתי החיים, הרי כבר ישנם שני קברים, וזה הפרט הראשון שהאדמו"ר אמר בשיחה ההיא, שאם יתברר שישנם שני ציונים בשני מקומות אזי ברור שהמה שני צדיקים.

הענין השני שהאדמו"ר הזכיר בשיחתו, שאם תהיה מסורת אמינה בידי אנשים נאמנים וכו'. וודאי שישנה כיום מסורת כזו. הרה"ק רבי לייב שרה'ס נולד י"ז תמוז ת"צ ושם אביו יוסף, ונסתלק ד' אדר ב' תקנ"א בעיר ילטושקוב (Yaltushkiv) ושם מנ"כ בביה"ח העתיק בעיר [יש שם אף ביה"ח חדש עם קבר אחים גדול. הרה"ק משפאלי נסתלק ו' תשרי תקע"ב בעיר שפאלי (Shpola) ושם אביו יעקב, בספרי רבוה"ק מרוזין ישנם איזכורים נפרדים לשני יומא דהילולא אלו.

ובפרט, שישנם משפחות רמות בישראל שמחזיקות כתבי ייחוס לשני צדיקים אלו. ישנה משפחת זיידא המפורסמת המתייחסת להרה"ק משפאלי, וישנן משפחות אחרות כמשפחת בראנסדורפר ועוד המתייחסות לרבי לייב שרה'ס.

כדאי לראות את שיחתו של האדמו"ר מליובאוויטש הנ"ל בפנים, ולראות כמה מגוחך לומר שהוא קבע והחליט זאת. רואים שם בעליל שהוא בס"ה העלה השערה מעניינת מאוד, כדרכו בקודש לבדוק כל ענין לעומקו. הוא עצמו מסתפק בזה, ומבקש שיוכיחו את הדברים.

יתירה מכך, עיון קצר בסוגיא, מעלה את ההבנה מדוע האדמו"ר מליובאוויטש הסתפק בזאת, ולא קבע זאת בוודאות. שכן אף בכת"י שיו"ל ע"י ליובאוויטש, והיו נאמנים בליובאוויטש, רואים להדיא שמדובר בשני אישים, וניתן לכך דוגמאות:

בסו"ס תורה אור מהמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע (ואף נדפס ע"י ספריית קה"ת בסו"ס מגיד דבריו ליעקב) מובא מכתב המלצה שכתב המגיד לרבי לייב שרה'ס, וז"ל: "הנני מן המודיעים נידן האיש הנוכחי ה"ה התורני הרבני מוהר"ר יהודה ליב בהר"ר יוסף איש הנקרא בפי כל רבי ליב שרה"ס מראווני העוסק במצוה רבה שאין למעלה הימנה כאשר יפרש שיחתו באר היטב פה אל פה דברים שאין להעלותן על הכתב בכך אם יראוהו אנשים המקשיבים לקולי וסרים למשמעתי עצתי אמונה להיות לו לעזרו ולסעדי' ולהתאמץ את עצמו בכל מיני התפעלות הן בגופם הן בממונם, כי מעיד אני עליו שאין בדבריו שום נתפל ועקש, ועוולה לא נמצא בשפתיו וירא את ה' מרבים ואין לך מצוה גדולה מזו ונבון יבין לאשורו להיות מן הזריזין המקדימין ובודאי שכרו יהיה כפול. ולאשר שבטוח אני במדת טובים לדברי המועטין יחזיק כמרובין, אמרתי לקצר וכל טוב מהם לא יבצר וה' הרואה אותם מעודם יברכם כנפשם ומאודם. הכ"ד דורש שלומם היטיב דוב בער במוהר"ר אברהם זללה"ה מ"מ דק"ק מעזריטש ודק"ק קאליש.

הרי שהמגיד כתב ששם אביו של רבי לייב הוא רבי יוסף. והאדמו"ר הריי"ץ מליובאוויטש זצ"ל (הערות בסה"ש ש"ת עמ' 86) כותב ששם אביו של הסבא משפאלי היה רבי ברוך. וכן בקובץ "יגדיל תורה" של ישיבת ליובאוויטש נ. י. (שנה ד' גליון ניסן תש"מ ע' שעד) מובא מכתב כת"י מהסבא משפאלי, שהוא חותם להדיא הכותב בשברון לב הק' יהודא ליב במוהר"ר ברוך ז"ל משפאליע.

בין הכת"י של "הגניזה החרסונית" הנאמנת עד למאוד בחצר הק' ליובאוויטש, מובא מכתב שכתב הסבא משפאלי להרה"ק הדגל מחנה אפרים, וז"ל: ב"ה יום ד' ויקרא תקו"ם פק"ק שפאלי'. אל כקוה"ק הרב הגאון הק' איש חי רב פעלים וכו' מ' משה חיים אפרים נ"י מ"מ ורב דק"ק סדילקוב. הן אמת שצעיר אנכי לימים מכ"ק נ"י אבל גם עלי עלה עול מלכות שמים ואת האלקים אני ירא ולוא אהרהר חו"ש אף כי הוא זה על השו"ב הידוע הייתי מעבירו ועתה למה לא שאל אותי כ"ק עליו והעביר אותו בלי ידיעתי בגבולי נא מכ"ק להשיב אותי דבר ותנוח דעתי נאום הכו"ח ביום ובשנת הנ"ל דו"ש באהבת עולם ארי' ליב משפאלי'.

הוא פותח את מכתבו "הן אמת שצעיר אנכי לימים מכ"ק נ"י", דהיינו שהוא יותר צעיר מהדגל מחנה אפרים. יעויין בקובץ "כרם החסידות" (ליובאוויטש, גליון ד', עמ' תפה), שהאריכו שם לדון בשנת הולדתו של רבי לייב שרה'ס, והסיקו מכמה ראיות שנולד בשנת תפ"ה (וי"א ת"צ לכל המאוחר). הרה"ק הדגל מחנה אפרים נולד בשנת תק"ח (וי"א תק"ו לכל המוקדם), ואיך א"כ יכול היה לכתוב רבי לייב שרה'ס "צעיר אנכי לימים מכ"ק נ"י" באם הוא הסבא משפאלי ?

אף שיש עמדי עוד ראיות להביא בעניין זה, אך תקצר היריעה, ומן המדומה שאין צריך להאריך יותר בעניין זה, כי ברור ונהיר שהאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל לא התכוון לקבוע את העניין כמסמרות, אלא העלה השערה מעניינת מאוד, והוא עצמו הותיר מקום בדבריו לבדוק את העניין לגופו, וכיום ברור שהיו הם שני צדיקים, אשר זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן".

כד בדחי רבנן בחודש אדר

אחד מגדולי הלוחמים שקם ליהדות להלחם באויב ההשכלה היה המלבי"ם זי"ע. בכל מקום שכיהן כרב היה מקדיש מאמצים מרובים כדי לעקור משם את ההשכלה. עקב כך ארבו לו המשכילים בכל הזדמנות ומיררו את חייו.

כשישב על כסא הרבנות בחרסון היו לו מתנגדים רבים מתקיפי העיר. אחד מהם, עשיר גדול, שלח למלבי"ם "משלוח מנות" בצלחת מכוסה מפה לבנה, כדת היום. סילק המלבי"ם המפה ומצא על הצלחת מעשה מאפה בצורת דבר אחר.

חייך המלבי"ם ואמר: כמה אוהבים אותי בני עירי, מפיהם הם חוסכים ונותנים לרבם.

לקיים בו, באותו עשיר, מצות משלוח מנות, נטל המלבי"ם תמונת דיוקנו, הניחו על גבי הצלחת, כסהו מפה לבנה והחזירו בידי השליח בצרוף פתקה קטנה: "אתה שלחת לי דיוקן שלך, אף אני הריני שולח לך דיוקן שלי..."

ועוד מעשה בענין המשכילים: הגאון רבי נפתלי צבי ברלין זצ"ל, אב"ד ור"מ וואלאזין, הגיע פעם לאסיפה בווילנא שהשתתפו בה משכילים. המשכילים דיברו על חבר אחד מהם שמת והיה איש מפורסם. הם ביקשו מהנצי"ב שיאמר את דעתו על אותו איש, אמר להם הנצי"ב כי יספר להם מעשה.

גביר אחד הייתה לו בת יחידה חולה אנושה, והרופא אמר שהיא צריכה לאכול בשר דבר-אחר לרפואה, הבת הייתה יראת שמים ויראת חטא ולא רצתה בשום פנים ואופן לאכול דבר-אחר, לכן הלך הגביר אל הרב שיתיר לה. בא הרב והסביר לה כי מותר לה לאכול משום פיקוח נפש. אמרה הבת שאם כן ישחוט השוחט את החזיר בסכין כשר, ורק אז תאכל. בלית ברירה שחט השוחט את החזיר, אלא שאז רצתה הבת החולנית שהשוחט יבדוק את הריאה, השוחט בדק את הריאה ומצא בה שאלה, והלך לשאול לרב. והנה בבואו אל הרב אמר הרב, אילו הייתה השאלה על בשר בהמה טהורה הייתי מכשירה, אבל איך יכולים לומר על חזיר שהוא כשר... - וזה היה הספדו על המשכיל.

(אמירה יפה)

איש אחד הורגל לדבר הרבה ולא נתן לאחרים ששחו עמו לדבר. פעם אחת שח האיש לפני הגאון הנצי"ב מוואלאזין זצ"ל ובתוך דבריו הזכיר מה שאמר לו הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנה זצ"ל. באומרו מילים אלו הזדעק הנצי"ב ואמר כי לא יכול להיות שר' יצחק אלחנן שוחח עמך. שאל הלה את הנצי"ב מהיכן יודע הוא שלא אמר לו ר' יצחק אלחנן דבר זה. ענהו הנצי"ב, הרי אינך נותן לאף אחד להוציא מילה ורק אתה מותר לך לדבר, וא"כ ברור הוא שגם ר' יצחק אלחנן זצ"ל לא דיבר אתך.

(מרביצי תורה ומוסר)

מספרים תלמידיו של מרן הגאב"ד המהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל רבה של ירושלים, כי מעולם לא השמיע מילי דבדיחותא. רק בפורים היה שגור על לשונו דבר חידוד:

נאמר במגילה שהיה המן אבל וחפוי ראש ופירשו חז"ל משום שבתו השליכה עליו עביט של שופכין, סבורה היתה שהרוכב על הסוס הוא מרדכי היהודי. לאחר שראתה ששפכה על ראשו של אביה קפצה מראש הגג. ולכן היה המן גם "אבל" וגם "חפוי ראש". והקשה המהרי"ץ הלא לפי זה היה לו להקדים חפוי ראש לאבל. שהרי קודם נשפך עליו

עביט של שופכין ורק לאחר מכן קפצה מראש הגג.

אלא צריך לומר שהמנהג בשושן היה לחבוש כובע הנראה כמו אזני-המן. וכל מי שהיה אבל היה מוריד כנף אחד למטה לסימן על אבלותו. ולפי זה מובן הכול. כששפכה בתו של המן את השופכין הם נצטברו בתוך כובעו של המן. ומיד הרים המן את ראשו לראות מי הוא השופך, ואז ראתה בתו את פניו וקפצה מראש הגג. בו ברגע הוריד המן את כנף הכובע ומיד נשפך על פניו כל השופכין שהצטברו בכובעו. משום כך היה תחילה "אבל" ורק אח"כ "חפוי ראש".

❄

פעם אחת הגיע הגה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זיע"א לכפר אחד ושאל את אחד הילדים על מספרם של אנשי הכפר. הילד השיב לו כי בכפר מנין עשרה בלבד. המשיך הרה"ק מראפשיץ בשאלותיו ושאל את הילד, האם יש להם בית הקברות, ענהו הילד שאכן יש להם. התפלא הרה"ק מראפשיץ: על מה ולמה לכם בית החיים? ממה נפשך אם מאמינים אתם כי אף אחד מדיירי הכפר לא ימות, א"כ מה לכם בית החיים. ואם מאמינים אתם כי כן ימות לכם אחד מהכפר, א"כ איך יהיה לכם מנין לתפילה. על כך ענהו הילד תשובה ניצחת וכך אמר: את בית החיים ייסדנו רק עבור עוברים ושבים...

(י"ג אורות מהרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זיע"א)

בעל תפילה אחד התלונן לפני הגה"ק ה'עטרת ישועה' מדז'יקוב זיע"א כי תמיד בעת עומדו לפני התיבה יש לו אימתא דציבורא ולכן אין תפילתו עולה לו יפה, אבל באמת שליח ציבור הגון הוא.

אמר לו ה'עטרת ישועה' כי יש לו עצה הוגנת בשבילו, והוא שלא יחשוב ויתאר לעצמו בכל עת התפילה שעומד הינו כשליח ציבור לפניהם, אלא יתאר לעצמו שהינו עומד בתפילה לפני הקב"ה, ומלפניו הלא אין לו אימתא ואינו מתייראת ממנו...

(י"ג אורות מהרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זיע"א)

בני עיר אחת רצו למנות להם 'שוחט', אלא שחסידי בעלזא שדרו שם התנגדו לזה, היות והמיועד לזה אינו נוסע לבעלזא. כשנודע הדבר להרה"ק השר שלום מבעלזא זיע"א נענה ואמר כי למד כל הלכות שחיטה מהראשון שבראשונים ועד האחרון שבאחרונים ולא מצא בשום מקום שהשוחט צריך להיות מהחסידים שלו...

(י"ג אורות מהרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זיע"א)

להגה"ק הרש"ב מליובאוויטש זיע"א היה חסיד אחד בשם ר' מאניש מונזיסון שהיה סוחר באבנים טובות ומרגליות. חסיד זה נהג תמיד לסור לבית רבו לקבל ברכתו טרם נסע לרגלי מסחרו, ופעם אחת שמע מרבו איך שהוא משבח כמה יהודים פשוטים.

לפליאתו שאל את רבו מה ראה לשבחם כל כך, השיב רבו הרה"ק הרש"ב כי זהו משום שיש בהם מעלות. שאל ר' מאניש את רבו ואמר, כי הוא עצמו לא ראה בהם מעלות כלל ואלו מעלות רואה בהם הרבי?

בשלב זה פנה הרש"ב אל חסידו וביקשו לראות את המרגליות והאבנים טובות שיש לו, אלא שהחסיד אמר לרבו כי אין מסתכלים באבנים אלו לאור השמש. אי לכך הכניסו הרש"ב לחדר חשוך ושם הוציא החסיד ר' מאניש את צרורו, והורה לרבו על אבן אחת ואמר לרבו שיביט על אבן זו כי היא מופלאת ביותר ומיוחדת במינה, וכך המשיך להפליג בשבחה של אבן זו. הרש"ב שהביט על זה נענה ואמר כי הוא אינו רואה באבן זו שום דבר מיוחד. השיבו ר' מאניש כי בוודאי אין הרבי רואה בהם מעלות, כי אבנים יקרות אלו הן עניין של מבינות, ומן הנצרך להיות 'מבין' בכדי לעמוד על טיבן של האבנים!

נענה הרש"ב על אתר ואמר לחסידו ר' מאניש, הנה כי כן אף יהודי הוא מיוחד ומופלא, ומן הנצרך להיות 'מבין' בערכו הרם...

(כולם בחכמה (חב"ד))

(ראה אור בבטאון "העדה")

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il